

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ НАВИЧОК І ВМІНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ВИКОРИСТАННЯМ КРИТЕРІАЛЬНОГО ПІДХОДУ

Статтю присвячено визначенню критеріїв, за допомогою яких можливо оцінити рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів у навчально-виховному процесі. Подано теоретичне обґрунтування обраних критеріїв і змістову характеристику рівнів готовності студентів до зазначеної діяльності.

Ключові слова: компоненти, критерії, підготовка учителів початкової школи, формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь.

Формування культури здоров'я, навичок і вмінь здорового способу життя, ціннісного ставлення до власного здоров'я повинно починатися з молодшого шкільного віку. З огляду на зазначене, перед вищою школою сьогодні постає важливе завдання щодо підготовки майбутнього вчителя, який здатний не лише навчати й виховувати школярів, а й формувати їхню культуру здоров'я, тобто ціннісне ставлення до власного здоров'я. Натомість, аналіз наукових джерел свідчить, що у вітчизняній педагогіці, на жаль, не надається належної уваги теоретичним і методичним засадам формування готовності майбутніх учителів початкових класів до організації життєдіяльності молодших школярів, навчання й виховання на основі здоров'язбережувальних технологій, формування в них здоров'язбережувальних навичок.

Сьогодні проблема збереження й зміцнення здоров'я все більше привертає увагу науковців, предметом досліджень яких є різноманітні її аспекти: формування цінностей здорового способу життя (С. Закопайло, С. Лапаєнко, О. Смакула та ін.); формування здорового способу життя молодших школярів у позакласній виховній роботі (С. Свириденко); підготовка майбутніх учителів до виховання в учнів спрямованості на здоровий образ життя (А. Вульфович, І. Герасимова, Т. Прокопенко); формування готовності студентів педагогічних ВНЗ до здійснення здоров'язбережувального навчання молодших школярів (Л. Аллакаєва, М. Мелічева, О. Новослободська) тощо.

Метою статті є визначення критеріїв рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів.

У довідковій літературі поняття "критерій" визначається, як: мірило оцінки, судження [3, с. 298]; мірило для визначення оцінки предмета чи явища; ознака, взята за основу класифікацій [4, с. 196].

З огляду на зазначене, у процесі дослідження передбачалося проведення замірів рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів, що дозволяє: одержати інформацію про стан готовності студентів формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів; визначити рівні готовності майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів; одержати об'єктивні, достовірні надійні дані. Критерії обиралися відповідно до визначених у дослідженні компонентів у структурі готовності майбутніх учителів початкових класів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів.

Мотиваційно-ціннісний критерій було обрано задля оцінки рівнів сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів початкових класів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів. Підставою для вибору зазначеного критерію слугувало те, що будь-яка діяльність, у тому числі й педагогічна, не може відбуватися на належному рівні без відповідної мотивації, яка передбачає наявність певних мотивів, а саме: соціальні, професійні, пізнавальні мотиви і мотиви особистісного зростання; настанови на дотримання загальнолюдських цінностей.

Когнітивно-валеологічний критерій обрано для оцінки рівнів сформованості змістового компонента у структурі готовності майбутніх учителів початкової школи до формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів. Функція когнітивно-валеологічного критерію, на нашу думку, полягає у здійсненні орієнтації майбутнього вчителя початкової школи на сферу своєї професійної діяльності, спрямованої на формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів. З огляду на зазначене, когнітивно-валеологічний критерій передбачає насамперед оцінку наявних знань студентів у галузі здоров'я, їхніх умінь прогнозувати різноманітну (навчальну, виховну, дозвілєву, ігрову, екологічну, фізкультурно-оздоровчу, спортивно-ігрову та ін.) діяльність у навчально-виховному процесі початкової школи; знання щодо впровадження здоров'язбережувальних технологій, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я учнів.

Організаційно-діяльнісний критерій спрямований на оцінку рівня сформованості технологічного компонента у структурі готовності майбутніх учителів початкової школи до формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів. Зважаючи на важливу роль вчителя в початковій школі, успішність його здоров'язбережувальної діяльності багато в чому залежить від його здатності й уміння спостерігати, діагностувати стан здоров'я учнів. Розвиток зазначених умінь відбувається лише у процесі діяльності, під час якої усвідомлюється необхідність у саморозвитку, самовихованні відносно власного здоров'я й майбутньої професійної діяльності, пов'язаної зі збереженням і зміцненням здоров'я молодших школярів. За організаційно-діялісним критерієм оцінюються уміння, навички, здобутий досвід у здоров'язбереженні.

Контрольно-оцінний критерій обрано для визначення рівня сформованості рефлексивного компонента у структурі готовності майбутніх учителів початкової школи до формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів. Контрольно-оцінний критерій характеризується можливістю здійснювати діагностику здоров'я вихованців, урахувати особливості їхнього емоційного стану та рівня ефективності власної праці; реалізувати рефлексію професійної діяльності на основі самоаналізу, об'єктивної самооцінки та самовдосконалення вчителя. За цим критерієм визначаються професійні вміння педагога з'ясовувати результативність виховного впливу, забезпечувати регулювання, контроль та оцінку своєї діяльності [2].

Оздоровчо-поведінковий критерій передбачає оцінку рівня сформованості здоров'язбережувального компонента у структурі готовності майбутніх учителів початкової школи до формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів. Розуміння значущості здорового способу життя стає актуальним по мірі росту й накопичення потенціалу соціокультурного розвитку особистості, що детермінує процес пошуку, становленні й засвоєння ціннісних орієнтацій в галузі фізичної культури [1]. На нашу думку, оздоровчо-поведінковий критерій допомагає оцінити систему цінностей й настанов, що формують систему гігієнічних навичок та вмінь, необхідних для нормального функціонування організму, а також систему вправ, спрямованих на вдосконалення навичок і вмінь турбуватися про своє здоров'я, дотримуючись режиму дня, правильного харчування, черговості праці й відпочинку, відмови від шкідливих звичок.

На підставі критеріального підходу було визначено рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів у навчально-виховній діяльності. Подамо змістову їх характеристику.

Високий рівень готовності є характерним для студентів з високим ступенем позитивної мотивації на здійснення педагогічної діяльності й на досягнення успіху в діяльності, спрямованої на формування у молодших школярів здоров'язбережувальних навичок, в них сформоване ціннісне ставлення до здоров'я. Майбутні вчителі мають глибокі й міцні валеологічні знання, уміють прогнозувати здоров'язбережувальну діяльність, добре обізнані й орієнтовані на впровадження здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності. У таких студентів на високому рівні сформовані комунікативні та організаторські здібності, відрізняються вмінням організовувати діяльність як усього колективу, так і кожного учня окремо без нанесення шкоди їхньому здоров'ю, при цьому психологічно комфортно себе почувають, їх відрізняє уміння здійснювати моніторинг свого здоров'я й слідкувати за змінами в ньому; вони активно займаються фізичною культурою, є пропагандистами здорового способу життя. Можна стверджувати, що в таких студентів готовність до формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів виражена яскраво.

Достатній рівень готовності притаманний студентам, які мають переважно позитивну мотивацію на здійснення педагогічної діяльності, зацікавлені в досягненні успіху в діяльності, спрямованої на формування у молодших школярів здоров'язбережувальних навичок, вони усвідомлюють необхідність ціннісного ставлення до здоров'я. Майбутні вчителі мають достатні валеологічні знання, наявні вміння прогнозувати здоров'язбережувальну діяльність, вони здебільшого обізнані й орієнтовані на впровадження здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності, проте, вони ще відчувають утруднення під час застосування набутих знань та вмінь у своїй професійній діяльності. У таких студентів розвинені комунікативні та організаторські здібності, вони вміють організовувати діяльність як усього колективу, так і кожного учня окремо, що сприяє збереженню їхнього здоров'я, при цьому психологічно комфортно себе почувають. Такі студенти загалом усвідомлюють цінність свого здоров'я, однак не завжди дотримуються здорового способу життя, здебільшого не мають шкідливих звичок, уміло здійснюють моніторинг свого здоров'я, займаються фізичною культурою, проте нерегулярно, є пропагандистами здорового способу життя. У таких студентів готовність до формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів виражена достатньо.

Середній рівень характерний для студентів, які спрямовані на педагогічну діяльність, пов'язану із збереженням та зміцненням здоров'я, проте цей інтерес має ситуативний характер; їхні бажання здебільшого залежать від обставин. Діяльність щодо формування здоров'язбережувальних навичок має споглядальний характер, їм притаманна відсутність ініціативи в навчанні. Валеологічні знання, а також специфіки діяльності, спрямованої на формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів епізодичні. Недостатньо вміло використовують одержані знання на практиці. Вони здатні впроваджувати здоров'язбережувальні технології в практичну діяльність лише за аналогією, виконувати таку діяльність самостійно утруднюються, прагнуть до шаблонних дій. Студенти з середнім рівнем готовності необ'єктивно оцінюють свою діяльність, часто їхня самооцінка є завищеною, не вміють контролювати свій емоційний стан; стосунки з людьми, що їх оточують, мають нестійкий характер, вповні можуть піти на конфлікт; недостатньо усвідомлюють необхідність самовдосконалення стосовно здоров'язбережувальної діяльності, мають поверхові знання і при застосуванні їх у практичній діяльності припускаються помилок. Такі студенти не усвідомлюють цінності свого здоров'я, здебільшого не дотримуються здорового способу життя, мають шкідливі звички. У них спостерігаються труднощі при здійсненні моніторингу свого здоров'я, здебільшого вони не займаються фізичною культурою. У таких студентів готовність до формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів виражена слабо.

Низький рівень характерний для пасивних у навчанні студентів, які не виявляють інтересу до педагогічної діяльності, пов'язаної із збереженням та зміцненням здоров'я; склад мотивації є бідним. Мають необ'єктивне уявлення про діяльність з формування здоров'язбережувальних навичок, у них несформована ініціативність у навчанні, безвідповідально ставляться до виконання завдань, пов'язаних із здоров'язбереженням. Такі студенти мають поверхові валеологічні знання, не вміють використовувати одержані знання на практиці. Їм важко впроваджувати здоров'язбережувальні технології в практичну діяльність, зазнають значних труднощів під час виконання такої діяльності, не відчувають необхідності у здобутті нових знань, не зацікавлені у

самовдосконаленні. У таких студентів майже не спостерігається прагнення до самоаналізу й самооцінки своєї діяльності, не вміють контролювати свій емоційний стан; стосунки з людьми, що їх оточують, мають негативний характер, вони часто вступають у конфлікт, в них спостерігається часта зміна настрою; не вміють налагоджувати стосунки з людьми. Студенти з низьким рівнем не усвідомлюють цінності свого здоров'я, не дотримуються здорового способу життя, мають шкідливі звички. Не вміють адекватно оцінити стан власного здоров'я, здійснити моніторинг свого стану, не вбачають необхідності і не мають потреби в заняттях фізичною культурою. У таких студентів готовність до формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів майже не виражена.

На підставі проведення констатувального етапу експерименту за визначеними критеріями, ми дійшли **висновку**, що більшість студентів факультету початкового навчання перебувають на низькому та середньому рівнях сформованості готовності до формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів. Це свідчить про відсутність цілеспрямованої роботи з майбутніми вчителями початкової школи до здійснення такої діяльності у професійній діяльності. З огляду на зазначене, **перспективою подальшого дослідження** є розгляд впливу визначених педагогічних умов (озброєння майбутніх учителів початкової школи здоров'язбережувальними технологіями, що сприятиме формуванню мотиваційної настанови на їх упровадження у професійній діяльності; інтеграція валеологічної освіти з дисциплінами гуманітарного, соціально-економічного, природничо-наукового, професійного та практичного циклів фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи; насиченість процесу фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи активними методами навчання, спрямованих на формування здоров'язбережувальних навичок; залучення майбутніх учителів початкової ланки освіти до фізкультурно-оздоровчої та спортивно-ігрової діяльності) на підвищення рівнів готовності майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок у молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Кобяков Ю.П.* Проектирование и реализация здоровьеразвивающей технологии физического воспитания студентов вузов: автореф. дис. на соискание ученой степени докт. пед. наук: спец.: 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / Ю.П. Кобяков. – М., 2006. – 38 с.
2. *Кондрицька О.І.* Формування у студентів педагогічних університетів цінностей особистісно орієнтованої моделі виховання засобами артпедагогіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 "Теорія і методика виховання" / О.І. Кондрицька. – К., 2009. – 23 с.
3. *Ожегов С.И.* Словарь русского языка: Ок. 57000 слов / С.И. Ожегов [Под ред. докт. филол. наук, проф. Н.Ю.Шведовой]. – [13-е изд., испр.]. – М.: Русский язык, 1981. – 816 с.
4. Український радянський енциклопедичний словник: В 3-х т. / Редкол.: А.В. Кудрицький [відп. ред. та ін.]. – [2-ге вид.] – К.: Голов. ред. УРЕ, 1987. – Т. 2. – 736 с.

Подано до редакції 15.02.12
